

МЕДИЦИНСКО СПИСАНИЕ

ИЗДАВА

ВАРНЕНСКОТО МЕДИЦИНСКО ДРУЖЕСТВО

излиза на 1, 10 и 20 число сѣки мѣсець.

ЦѢНАТА ЗА ГОДИНА

Въ България 8 лева

„ странство 8 $\frac{1}{2}$ „ златни

ПОДПИСКИ СЕ ПРИЕМАТЪ

въ

РЕДАКЦИЈАТА НА „М. СПИСАНИЕ“

ВАРНА.

Съдържание: Облѣклото. — Болѣститѣ които дѣцата могатъ да си предаватъ въ училищната възраст по подражение. — Случаи на отравяние съ пен-експеллеръ. — Психо-физиологическо изучаване на страха.

Игиена на кожата. Дрѣхи. Бани.*)

По-горѣ бѣхме казали, че една дрѣха тогава е добра ако не ни загражда съвършенно отъ съсѣдний въздухъ. Всѣка една дрѣха колкото повече влажнѣе, толкова повече става непроницаема за въздуха, т. е. губи си добритѣ свойства. Скоростъта на измокреването на една дрѣха зависи отъ шупливостъта и пѣргавината на влакната, а шупливостъта на една материя толкова повече се държи, колкото е по-голѣма пѣргавината ѝ; пѣргавината на вълненитѣ влакна и при най-голѣмо измокреване се запазва до извѣстна, макаръ и слаба, стѣпень, а платненитѣ влакна съвършенно си губятъ пѣргавината при сравнително много слабо намокреване. Въобще сѣществува голѣма разлика въ пѣргавината между животнитѣ и растителнитѣ влакна.

*) Продължение отъ книжка дванадесета буква а.

Тѣзи са причинитѣ, гдѣто опита ни е научилъ да предпочитаме вълненитѣ дрѣхи: Вълнената дрѣха много по-добрѣ завардва тѣлото отъ бързитѣ колебания, измѣнения на температурата, отъ колкото платното, като въ сѣщото време кожата ни се провѣтря много по-добрѣ. За това при носение фанели непосредствено на голо тѣло много по-мѣчно е да истинее човѣкъ, напротивъ много по-лесно истива човѣкъ при платняна дрѣха; хората които лесно се испотяватъ, по-добрѣ е да носятъ вълнени дрѣхи. Но отъ друга страна платненитѣ дрѣхи иматъ преимущество; въ лѣтно време когато ний най-много искаме прохлада, платненитѣ дрѣхи най-добрѣ ни помагатъ за това: испаряванието отъ платненитѣ дрѣхи става по-скоро а съ това наедно и тѣлото ни се расхлажда много по-легко, по-скоро, отъ колкото чрезъ вълненитѣ дрѣхи. При това трѣбва да се вардимъ, защото при скорото испарявание отъ повърхността на кожата ний най-легко можемъ да истинемъ. Ако човѣкъ е облѣченъ съ платнена риза и се е испотилъ, трѣбва да се варди да си не хвърля горнитѣ дрѣхи догдѣ ризата му не е изсъхнала и да не стои сръщу вѣтъра, защото настивката е готова.

Сега нека кажемъ нѣколко думи относително дрѣхитѣ при различни условия. Както казахме още въ началото, въ повечето случаи нашитѣ дрѣхи не съотвѣтствуватъ на онѣзи условия, които се изискватъ отъ дрѣхитѣ, напротивъ въ тѣхъ повече преобладава модата, прекрасното, отъ колкото полезното. Нашитѣ дрѣхи трѣбва да съотвѣтствуватъ на възрастта на всѣкиго а тѣй сѣщо на времето на годината, тѣй като загубата на тѣлесната топлина и нейното попълнювание не е еднакво презъ цѣла година, а тѣй сѣщо и между дѣцата, възрастнитѣ хора и старцитѣ. Преди да се роди дѣтето се намира въ утробата на майка си въ температура до 37° — $37,5^{\circ}$; слѣдъ рождението си то минава въ атмосфера, температурата на която е много по-низка, най-малко два пѣти, ако и не три пѣти по-низка; този преходъ е причината на първий плачъ на дѣтето.

Естествено е тогава, че новороденото дѣте трѣбва да се облича добрѣ, още повече като имаме предъ видъ нѣжната кожица на дѣцата, която е много чувствителна къмъ промѣненіята на температурата. Ако да бѣхме се отнасяли по-сериозно къмъ условията на дѣтинскій организмъ по отношение къмъ дрѣхитѣ, нѣма съмнение че голѣмата смъртностъ между дѣцата, а особено новороденитѣ, щѣше макаръ малко да се намали. Това топло държаніе дѣцата постъпено трѣбва да се измѣнява тъй щото колкото расте дѣтето дрѣхитѣ му трѣбва да бждатъ все по-лекички; съ това постепенно измѣняване на дрѣхитѣ ний легка полегка приучаваме дѣцата да навикнуватъ на хладничко, тѣхната чувствителностъ къмъ промѣненіята на температурата постъпено се притѣпява. На много може да навикне човѣкъ, само се изисква търпѣние, опитванията же да се направи отъ веднажъ онова, което трѣбва постъпено да се достига, не донася друго нищо освѣнъ горчиви сѣтнини. При постъпенното навикнуване на дѣцата къмъ промененията на температурата трѣбва да обръщаме сериозно внимание върхъ тѣхното тѣлосложение; не трѣбва еднакво да държимъ дѣте здраво и силно както дѣте нѣжно и слабо; такива дѣца — слаби и нѣжни — трѣбва да се обличатъ по-топло и за тѣхното навикнуване на низкитѣ температури се изисква повече време отъ колкото за здравитѣ дѣца.

Облѣклото на възрастнитѣ трѣбва да съотвѣтствува на тѣхнитѣ занятия; това облѣкло трѣбва да го варди отъ бързитѣ променявания на температурата и никакъ не трѣбва да пречи на неговитѣ движения. Това послѣдното условие е едно отъ най-важнитѣ, тъй като е извѣстно, хората въ този периодъ на живота си са най-дѣятелни.

Колкото повече се приближава човѣкъ къмъ старческата възраст толкова повече начева да ослабнува способността му да регулира тѣлесната си топлина; тѣлото на старитѣ хора става твърдѣ чувствително къмъ най-малкитѣ измѣ-

нения на температурата на вънжашний въздухъ, тъй като хранението на тѣлото, обмѣнъ на веществата въ тѣлото са вече твърдѣ ослабнали, а съ това наедно и образуването на вжтрѣшната топлина въ тѣлото е, слѣдователно, тоже ослабнала и това което става, става твърдѣ бавно. За това дрѣхитѣ на старитѣ хора трѣбва да бждатъ по топли. Така сжщо трѣбва да бждатъ по-топли дрѣхитѣ на хората, които оздравватъ отъ нѣкоя тежка или продължителна болѣсть, тъй като подъ влиянието на болѣстята у такива хора е била нарушена способността на тѣлото да регулира собствената си топлина.

Дрѣхитѣ трѣбва да съотвѣтствуватъ на годишнитѣ времена. Колкото са по лекички дрѣхитѣ ни лѣтно време, толкова по топли трѣбва да бждатъ тѣ зимно време. Трѣбва твърдѣ малко да се вглѣдаме въ дрѣхитѣ на нашитѣ селени, за да видимъ, че тѣ никакъ не изпълняватъ назначението си, поне въ извѣстнитѣ части на тѣлото: гърдитѣ у нашитѣ селени са винаги отворени, макаръ на гърбатъ имъ да има нѣколко ката абени дрѣхи. До колкото нашитѣ селени си вардятъ корема, толкова повече са занемарени гърдитѣ; вѣроятно тѣзи е една отъ най-главнитѣ причини на твърдѣ честитѣ болѣсти на гърдни-тѣ органи между селското население.

Различнитѣ части на тѣлото различно се отнасятъ къмъ дрѣхитѣ. Покривката на главата винаги трѣбва да бжде легка и никакъ не трѣбва да прѣчи на преминуването на въздуха къмъ космитѣ т. е. космитѣ трѣбва да бждатъ достъпни за въздуха; вѣобще много са вредителни онѣзи шапки или покривки на главата, които прѣчатъ на достъпа на въздуха къмъ космитѣ. По горѣ бѣхме казали, че по отношение къмъ дрѣхитѣ вѣобще нашата кожа не трѣбва да бжде херметически отградена за въздуха, напротивъ въздуха трѣбва да проникнува до кожата, кожата ни трѣбва да се провѣтрѣва; това сжщото се отнася въ частностъ и до кожата на главата нѣ въ още

поголѣма мѣрка. Известно е че въ кожата ся намиратъ манички жлѣзички отъ които растатъ космитѣ; по причина на силната топлина и на непровѣтрѣванието на главата тѣзи жлѣзди твърдѣ лесно се повреждатъ а съ това наедно се повреждатъ и космитѣ, които най послѣ начеватъ да падатъ. Ето защо шапките трѣбва да бждатъ лекички и да пропускатъ въздуха. По сѣщата причина трѣбва постѣпенно да навикнуваме да си държимъ главата гола не само кога сме въ кѣщи, нѣ и вънъ. Това се отнася къмъ всичките възрасти, не само къмъ възрастните хора нѣ и къмъ дѣцата.

Това сѣщото може да се каже и по отношение къмъ шията. Тѣй като устройството на нашите дрѣхи е такова щото шията остава отворена и твърдѣ често е изложена на промѣненіята на температурата, затова трѣбва да се стараемъ щото да навикнуваме шията ни винаги да бжде отворена. На шията ни се намиратъ различни вратовръзки еки и пр. които трѣбва да бждатъ винаги хлабаво завързани; ако тия вратовръзки и еки бждатъ стегнати, тогава кръвообращението става мѣчно и за това органите на главата биватъ прецѣлненени съ кръвъ, което може да има лоши слѣдствия. Най-много трѣбва да съблюдаваме това правило въ време на тѣлесните упражнения а сѣщо и кога си лѣгваме; въ тия случаи връзките трѣбва да бждатъ хлабави, а въ време на сънъ и съвсѣмъ развързани. (Слѣдва).

III. Първи помощи въ случай на нечаенно заболѣвание въ училището.*)

Не е възможно въ едно натрупвание на дѣца, както това което е въ училището, да не се случаватъ отъ време на време нѣкое нечаенно заболѣвание или нѣкое нещастие, и това може да се случи при най строгото надзиравание.

*) Продължение отъ дванадесета книжка буква а.

Въ подобенъ случай, явно е, че длъжността на учителя е да извѣсти тутакси родителитѣ и да се пренесе дѣтето въ дома си. Но обикновенно въ това време родителитѣ на дѣтето, като се намиратъ по работа, и често на далѣчно мѣсто, тогава трѣба на бързо да се помогне на дѣтето. Доктора даже, колкото бърже и да се извѣсти, много пжти не може да пристигне на време.

Най често се случава, азъ мисля, *несмиланieto на храната*, което има слѣдующитѣ признаци: тягота, поблѣдняване на лицето, повдигане, блѣвания на това що е яло, и често поносъ (диярия). Въ подобенъ случай, достаточно е да се освободи дѣтето отъ класа, да се постави на едно мѣтко, което трѣба да се намира въ училищата както що го има въ дѣтскитѣ училища, и да му се даде нѣкое топло питье, като чай.

Едно дѣте, може внезапно да падне въ несвѣстъ, да препадне, въ такъвъ случай трѣба тутакси да се изнесе измежду другаритѣ си, и да се свѣсти, като му се разслабятъ всичкитѣ връзки по дрѣхитѣ, като му се даде да помириши аммониякъ (нишаджръ рухъ), ефиръ, оцетъ, които всекоги се намира, като му се растриятъ слѣпитѣ очи съ оцетъ. Трѣба да се внимава да не се повдига и главата му да се държи по низко, въ нѣкои случаи даже ржцѣтъ му да се повдигатъ, за да може кръвта да се стече къмъ мозъка.

Отъ тия случаи, най често се случаватъ проститѣ *натрътвания*, вслѣдствие на падание, на ударъ или на чукване, безъ да има повреждане на кожата или има просто одраскване; ако наранената частъ е оцапана, трѣба да се омие съ хладна вода. И почти всякоги за превързването на таково едно натрътване, по добра е хладната и чиста вода отъ балсамнитѣ трѣви, арниката, и паяджината.

Натрътването може да бжде придружено съ раздирание на кожата; дѣтето може да се убоде, да се порѣже, съ една речъ може да си причини една рана, въ която бо-

жата да се пререже. Ако раната бѣде повърхностна, достатъчно е да се омие и краищата на ратата да се съединятъ посредствомъ на една превязка отъ пластиръ съ коллодионъ, съ мушпама или съ леено платнище.

Това сжщото трѣба да се прави и при порѣзването, даже и когато има да тече значително кръвъ.

Преди да се пренесе дѣтето въ дома си, и преди да е пристигналъ лѣкаря, добръ е ако може учителя да спре кръвотечението безъ да повреди бѣдащето срасване на раната.

Така, всякоги, раната трѣба да се умива съ чиста и преварена вода, която трѣба да се полива връхъ раната, а не да се цапа съ какъвъ да е парцалъ; връхъ раната ще се постави единъ компресъ отъ чисто платно, намокренъ съ твърдѣ чиста вода, или може да се прибави въ водата и малко спиртъ, или пакъ това което е най- доброто покрива се раната съ единъ тънакъ пластъ разченканъ памукъ намокренъ съ една антисептическа жидкостъ, като такава предпочтително е да се земе чиста вода съ 3 % Acide Borique, който не е опасенъ; послѣ се престога раната съ единъ бинтъ отъ платно.

Въ нѣкой случай, и това се срѣща въ порязванията съ ножъ, когато раната е дълбока, случва се да тече изобилно кръвъ, и особено ако се забѣлѣжи че кръвта стреля на удари, тогава за спираннето на това кръвотечение трѣба да се повика лѣкаря. Но до неговото пристиганне трѣба да се затъкне раната съ единъ компресъ намокренъ съ вода размѣсена съ малко спиртъ, и връхъ тоя компресъ да се постави една гъба (затулката на нѣкое стъкло) слѣдъ като се разрѣже на двѣ по дължината си, и тая гъба да се престегне; слѣдъ това да се превърже по горѣ отъ раната една кърпа или друго едно платно доста дълго за да може да се превие веднѣжъ и половина около по рѣзаното мѣсто, подъ възеля на тая кърпа да се провре една прѣчица или друго нѣщо съ което да може да се осукватъ двата краища

на кърпата и по тоя начинъ да се стѣгне по силно и да се спре кръвта, която отива къмъ раната. Това престѣганіе неможе за дълго време да се търпи, и за това нужно е да се пребѣгне къмъ лѣкарска помощъ.

Изгоряванията се срѣщатъ твърдѣ често въ дѣцата; тѣ си играятъ съ кибрити, съ пламака на свѣщъта или лампата, кжтурватъ нѣкой ссждъ съ врѣла вода и други такива случаи.

Изгоряванията биватъ въ разни степени.

Въ първий степенъ, кожата се разчервява, силна болка се появява, въ такъвъ случай достаточно е да се завие изгорялата частъ съ едно платнище прегнато нѣколко пѣти и намокрено съ студена вода или съ единъ пласть разчепканъ памукъ или съ вата.

Въ вторий степенъ, изгоряването бива по дълбоко, образуватъ се прици. Въ тия случаи, трѣба да се пробиятъ мехурчета и да се остави да истече житкостта имъ, дане се одира никакъ кожата на прица, но на противъ до колкото се може трѣба да се запази и да се намѣсти на сжщото си мѣсто връхъ изгорялата частъ.

Когато се събличатъ дрѣхитѣ на дѣтето трѣба да се внимава за да не се забѣлятъ исприщенитѣ мѣста, защото забѣлването на прицитѣ причинява ужасни болки.

Тогава да се покрие раната съ разчепканъ памукъ или съ едно продупчено платно натопено въ слѣдующий съставъ:

Варова вода *) 900 части

Сладко миндалово масло 100 части.

Въ третий степенъ, има умъртвяване на тканитѣ, особено такива изгорявания ставатъ съ запалени мазни жидкости, съ жаръ, съ твърди горѣщи тѣла, съ запалването на дрехитѣ; повреждението е по дълбоко. Трѣба да се съблече дѣтето съ внимание, като се пази да не се повдига и здравата кожа, и тогава се покрива раната съ единъ

*) Изгасява се варъ въ изобилно чиста вода, първо водата става бѣла, но по послѣ се утаява и тая избистрената частъ съставлява варовата вода, на която въ една литра има около 1. 3048 граммъ разтворенъ варъ.

тънакъ пластъ расчепканъ памукъ връхъ когото се полага другъ пластъ, така щото да се направи единъ видъ непроницателна обвивка, коя се скрепя съ единъ платненъ бинтъ.

Главната цѣль при първата помощъ на една изгорялостъ е да се запази раната отъ допираннето на въздуха и да се запази до колкото е възможно неподвижностъ въ изгорялата частъ.

Убождания и ухапвания отъ отровни животни. Ние оставаме на страна паразитнитѣ насѣкоми, като бълхи и тѣмъ подобни, а ще споменемъ за тия които могатъ да ранятъ ученицитѣ въ тѣхнитѣ расходки.

Комаритѣ са твърдѣ безпокоителни но не са до толкова опасни; една капка аммониякъ (нишадъръ рухъ) и малко търкане на ухапаното мѣсто въобще са достатъчни да премахнатъ сърбежа.

Но въ пѣкой убожданията, като отъ пчела, оса, бръмбалъ и пр., се всарва въ малката рана и единъ видъ отрова, понѣкогашъ остава и жилото, което е причинило раната.

Въ такъвъ случай, трѣба тутакси да се навади жилото и да се истиска отъ раната отровата, която е останала; това може да стане като се претиска убоденото мѣсто между пръсти, и се истегли съ дупчицата на единъ кухъ ключъ отровата; така чрезъ притисканне на около искарватъ се капчицата отрова и жилото. И послѣ се прежигва раната съ една капка аммониякъ.

Често убоденото мѣсто се надува твърдѣ много, и особено ако то се случи на една открита страна въ слизестата цина, връхъ устната или въ устата.

Ухапване отъ змия. Въ България се намиратъ отровни змии: усойницата, на която ухапванията могатъ да бѣдатъ смъртоносни. Въ случай на ухапване първото пѣщо, което ще трѣба да се прави е да се истегли раната за да се истегли отровата, и послѣ да се изгори дълбоко раната съ нажежено желѣзо, изгоряването трѣба да премине грани-

цитѣ на ухапаното мѣсто. Ако тутакси нѣма възможность да се изгори роната, тогава трѣба по горѣ отъ раната да се направи едно твърдѣ силно престѣгане съ една кърпа или съ едно платно прегънато като вратовръзка, претяганието за да стане силно за тая цѣль за да може да спре кръвообращанието въ ухапаниа удѣ, трѣба да се прекара подъ примката едно дръвце и съ него да се навива. Така се спира кръвообращението и раната може макаръ и малко по късно да се изгори пакъ съ нажежено желѣзо.

Ухапване отъ куче и котка. Дѣцата твърдѣ много са изложени на ухапвания отъ тия животни, такива ухапвания могат да не са опасни. Но не е сѣщото ако кучето или котката са бѣсни, и по злощастие дѣцата които са ухапани отъ бѣсни кучета съставляватъ значителното число на умрѣлитѣ ученици отъ бѣсъ.

За едно ухапване отъ бѣсно куче или съмнително че е бѣсно, има само единъ цѣръ; трѣба първо да се изцѣди добръ кръвъта на раната и до колкото се може поскоро да се изгори добръ, колкото изгоряванието е направено по бърже толкова повече има надѣжда за успѣхъ.

Въ съмнителнитѣ случай, т. е. когато не се знае положително да ли кучето е бѣсно, то пакъ трѣба да се изгорява раната, отъ колкото да се губи време.

Изгоряванието трѣба да се направи съ нажежено желѣзо, додѣто желѣзото стане червено, каквото и да е желѣзно нѣщо може да послужи, единъ ключъ, единъ дилавъ, единъ чукъ или най сѣтнѣ една главня, нажеженото желѣзо безъ двоумение трѣбва да се тикне въ раната, и да изгори повече отъ ухапаното мѣсто.

Строшаване кости и искълчвания. — Строшаванията и искълчванията често се случаватъ въ дѣцата; вслѣдствие на ударъ, на падание, на криво стѣпване една костъ може да се строши или една ставъ може да се смаже или да се измѣсти.

Ако се строши ржката, то тя трѣбва да се превърже

въ положение прегънато въ лакътя, като се подкрепи въ разпранитѣ ръкави, кичицата и ржката до лакътя да се превържатъ, скръпятъ съ едно четвероугълно платно у снагата.

Ако се строши кракъ, то дѣтето трѣбва да се повали хоризонтално връхъ едно дюшече; болѣзненнитѣ мѣста да се повиятъ съ кърпи натопени въ студена вода, и трѣбва дѣтето да се държи неподвижно до пристиганнето на лѣкаря.

Задушаванне. — Два вида задушаванне може да се случи въ учпищната възраст: одавване и задушване отъ вжглени газове, които се образуватъ било отъ веществата, които горимъ за освѣтление или за отопление, било отъ силнитѣ мирисни на нужнициѣ.

Единъ наставникъ трѣбва да бжде натоваренъ да придружава дѣцата кога се кжиятъ; и ако нѣкое си се одави, той трѣбва да знае да му даде първитѣ помощи.

Първото показание е да се въстанови дишението на одавеното дѣте и да се стопли тѣлото му. То трѣбва да се повали, главата му малко повдигната и наведена на страни, и трѣбва да се пазимъ да не го залавяме за краката. Да се покрне съ нагрѣени завивки, да се растрива, за да се затопли и да се поставятъ на около му стъкла напълнени съ топла вода, и пр., за да се свѣсти трѣба да му се даде да мириса силни работи, като оцетъ, нишаджръ рухъ, ефиръ; трѣба да се исчистятъ устата му ако има въ тѣхъ пѣськъ, камъчки, пръстъ и лиги. И веднага да се почне на него искусственното дишанне.

Наставника туря двѣтѣ си ржцѣ отъ страни на грждитѣ подъ самитѣ мишници, и съ добръ растворени ржцѣ, натиска връхъ грждвата клѣтка постепенно и доста силно безъ всякаква грубость, послѣ въ второ едно време, което съотвѣтствува на нормалното дишанне, той разслабва ржцѣтѣ си, и оставя грждитѣ по своята еластичность да зематъ първото си положение. И така постоянно подновява тия маневри.

Въ това сжщото време, единъ помощникъ, който се

поставя надъ главата на дѣтето, залавя сѣка една ржка съ ржката си, и ги извива къмъ главата на дѣтето, като прави половинъ кръгъ, послѣ пакъ ги сменя, но движението за снеманieto на ржцѣтъ трѣбва да съотвѣтствува съ притисканieto на грждитѣ, и повдиганieto съ разслабванieto. Тия маневри произвеждатъ въ грждитѣ дихателни движения подобни на естественнитѣ движения. Това трѣбва да се продължава дълго време, съ търпѣние, и въ сжщото време трѣбва да се слѣдва да се топли одавления; имало е случаи на съживяване повече и отъ единъ часъ слѣдъ одавването.

Случаи на отравяне съ „Пен-Експеллеръ.“

Пен-експеллеръ е едно отъ тия безбройни вселѣчителни готови лѣкарства сжщо такова е и пенкиллеръ, тѣ се намиратъ за проданъ и въ бакалскитѣ дюгени, такивато лѣкарства вмѣсто да ползуватъ много пжти тровятъ лѣгковѣрнитѣ болни. Такова е съобщението на Г. Meschede за една жена, която по съвѣта на единъ скитний продавачъ, употребила карлсбадска соль и пен-експеллерови капки. Тя била занесена въ болницата отровна и представлявала всичкитѣ признаци на отравяне съ Ammoniaque (нишаджръ рухъ), тя имала силни болѣшки въ стомаха, пжюение кръвь и пр., и още всичкитѣ нервни явления, които се показватъ когато нишаджръ рухъ влезе въ кръвообращението. Жената оздравела едвамъ слѣдъ четридесетъ и три дни. Химически анализъ указва че пен-експеллеръ се състои отъ единъ смѣсъ на 25 части Teinture de capsicum (спиртенъ растворъ отъ дребни люти чюшки), 20 части отъ угасенъ спиртъ и 20 части отъ ammoniaque (нишаджръ рухъ). Разумѣва се че слѣдъ петнадесетъ дневно редовно употребление на тоя ядовитий смѣсъ, могатъ да се появятъ мѣстни и общи силни явления и да причинятъ едно истинско отравяне. Но при всичко това

вселѣчителното диванско лѣкарство се прѣска по цѣла Европа и особено то е на честь въ Америка.

(Berliner klin. vochenschrift, 1886 No 35.)

Психо-физиологическо изучаване на страха.*)

„Може даже да се умрѣ отъ страхъ. Bichat потвърждава че ония които умиратъ вслѣдствие на силни развълнувания умиратъ отъ парализия на сърцето. Силата на кръвообращателната система, казва той, се превъзнася така щото нечаянно се изчерпва, не можемъ вече да я преостановимъ, и смъртта послѣдва.“

„Старцитѣ особено умиратъ отъ силнитѣ развълнувания. Тоя фактъ показва се да е въ противоречие съ съ тяхната затѣпяла чувствителностъ, но слабостта на тяхната нервна система го обяснява. Ние виждаме, въ дѣйствителностъ, че въ голѣмитѣ катастрофи, слѣдъ смъртта на дѣцата си, възрѣстнитѣ родители умиратъ, а напротивъ по младитѣ братия противостоятъ по добръ на скърбта.

„Marcello Donato и Paolo Giovio расправятъ че въ обсадата на Буда, презъ войната противъ турцитѣ, единъ младъ чловѣкъ се биелъ съ голѣма храбростъ и учудилъ всички, но по злощастие той падналъ отъ ударитѣ на нападателитѣ, които се подновявали непрестанно. Битката се свършила, генерала (Raisiac) притекалъ се да научи името на тоя храбрецъ. Едвамъ подигналъ шлема отъ лицето му и виделъ че той билъ синъ му, останалъ неподвиженъ, втренчилъ си погледа къмъ него и падналъ мъртавъ безъ да произнесе нито една дума.

„Единъ опитъ на Giovanni Müller показва какъ слабостта лесно причинява смъртта вслѣдствие на силно сътресение. Една жаба като и се изваде черния дробъ остава твърдѣ слаба и твърдѣ възбудителна. Най слабитѣ размърдания причиняватъ въ нея контракции (съкърщения

*) Продължение отъ книжка дванадесета буква а.

въ мншцитѣ), инакъ тя не се мърда, и ако се остави спокойна, живѣва дълго време; но ако се земе въ ржка, тук-таки и дохожда единъ припадъкъ отъ Tetanos (сцѣпителни гърчове). и умира въ нѣколко секунди.

„Haller обажда за единъ човекъ, като минавалъ презъ единъ гробъ, сторило му се че му задържатъ крака, и въ сжщия день умрѣлъ; единъ другъ умрѣлъ отъ страхъ въ сжщия день въ когото му предсказали че ще умре. Нѣкои си падатъ мъртви щомъ като имъ се извѣсти че са осждени на смъртъ. Haller бѣше забѣлязълъ че страха може да спре биенията на сърцето и да измѣни дълбоко кръвообращението

„Хирургитѣ най добръ знаятъ отъ всякого, че болнитѣ могатъ да умратъ вслѣдствие на едно силно сътрѣсение на нервната система чрезъ нараняване, или чрезъ една нравственна причина. Въ подобенъ случай, продълговатий мозъкъ дѣйствува така слабо щото просто хлороформизацията (упоязанието чрезъ хлороформъ) е достатъчно да спре дишението и сърцето. Когато се случеше на Porta, извѣстния Хирургъ отъ Университета на Павие, да умрѣ нѣкой боленъ додѣто правяше нѣкоя операция, той презрително хвърляше инструментитѣ на земята, и казваше на трупа като за укоръ: „Слабий, умря отъ страхъ!“

Laudet Brunton, профессоръ на Терапевтиката въ болницата Saint—Bartolomé, въ Лондонъ, прѣди нѣколко години обнародва слѣдующето приключение. Единъ помощникъ бѣше станалъ умразенъ на ученицитѣ отъ едно училище, тѣ рѣшили да го заплашатъ.

Ученицитѣ преготвятъ единъ дръвникъ и една брадва въ една тъмна стая. Тѣ го хванали и завели въ тая стая дѣто нѣколко ученици облечени въ черни дрѣхи са представявали като сждници. Когато видѣлъ всичкото това преготовление, помислилъ че то е на шега, за подигравка, но ученицитѣ го увѣрили че то е истинско, дѣйствително и че той трѣба да се преготови да мре, защото незабавно

ще му отсекалъ главата: превързали му очитѣ, и го повалили на сила връхъ дървника. Додѣто една отъ тѣхъ раздрънкалъ брадвата и замахналъ като да го съсѣче, другия прехвърлилъ връхъ врата му единъ мокаръ пешкиръ. Но слѣдъ това като развързали кърпата съ очитѣ му намерили го умрѣлъ.“

III.

Предаванието на страха по наследство и по възпитание.

„Нѣкои родители не добръ освѣтлени не праятъ ли несъзнателно зло на дѣцата си като се служатъ съ страха за да ги правятъ по-послушни! Това е единъ умразенъ начинъ, който освѣнъ дѣто представлява важни опасности, има за слѣдствие да прави дѣцата страхливи, мълчеливи, боязливи и малодушни. Страхъ е болѣстъ, която трѣбва да се лѣкува, и не трѣбва да се паддържа като средство за възпитание. Съ такива средства дѣтето се разваля. За да може да се поправи едно малодушно дѣте, профессора Mosso съвѣтва правилата на Descartes, т. е. да се обяснява на дѣтето всячески че неговитѣ страхувания са химерически, и че нѣма опасностъ отъ която да се опасавъ, и че е унижително ако човѣкъ се уплаши и побѣгне, и напротивъ човѣкъ чувствува живо удоволствие ако се покаже дързостенъ.

„Г. Mosso справедливо казва че колкото науката напредва, толкова повече думата на лѣкаря се слуша по възпитанието.“

* * *

„Най-мжното нѣщо за изучаването на човѣка е да може да се различи когато се яви на прага на своя животъ, да се поеме въ минутата когато се отдѣля отъ майка си.

„Това съставлява единъ доста дълъгъ периодъ, началото на нашето съществуване, презъ което време всичкитѣ бактерии, всичкитѣ особенни свойства на разнитѣ ткани, са, тъй да се каже, още потаени въ първобитната частичка.

Съ микроскопа не може въ нѣщо тя да се различи отъ другитѣ първобитни ткани. Размѣщаването което се явява въ бѣлѣзникавата ципица на зародиша, види се че съдържа органи, отъ началото още при образуването на преградките, въ нѣкой точки се набиратъ нужнитѣ вещества за преобразуването на килийкитѣ. Всичко това се извършва съ чудесна дѣятелностъ, килийкитѣ се подраздѣлятъ и умножаватъ, и на тѣхъ трѣбва да се доставятъ такива вещества каквито са нужни за челоуѣка, безъ да има нужда да се преработватъ и приготвятъ за претопяването имъ. За това отъ самото начало изобилно се намира сладъ, едно отъ сжщественнитѣ вещества, които влизатъ въ състава на мишцитѣ.

„Въ началото не може да се съгледа нѣщо което да прилича или поне да се уподобява на челоуѣчески образъ. Но при това, челоуѣка се състои отъ тоя видъ частички, въ които се таятъ нашитѣ още заглъхнати страсти. Въ тая бѣлѣзникавата ципица са написани съ непрочетливи букви, наследственнитѣ връзки, които ни съединяватъ съ нашето семейство, съ нашитѣ прадѣди. Тѣй както отъ зрънцето (ядката), което едвамъ се види въ срѣдъ желеда, прониква величественъ единъ джбъ, сжщо отъ тая неясна сбирщина на килийки се образува едно сжщество, което въ частности, ще представлява цѣлата история на челоуѣчески родъ съ страховетѣ му, съ болѣститѣ му, съ нагонитѣ му, съ страститѣ му, съ умразитѣ му, съ подлоститѣ му и съ величествата му.

„Методитѣ за възпитаването могатъ да се ограничатъ на двѣ: строгостъта и прошеката, коя отъ двѣтъ е най-добрата? Мжчно е да се даде единъ категорически отговоръ, защото не може да се приспособи еднаква метода за всичкитѣ хора: за всякъ единъ челоуѣкъ трѣбва да се постѣпва по единъ особенъ начинъ. (Слѣдва).